

**NÉHÁNY ADAT AZ EGYES RÉGIÓK TERÜLETÉN LÉVŐ NEMZETI PARKOK
IGAZGATÓSÁGAINAK ÁLLATTENYÉSZTÉSI LEHETŐSÉGEIHEZ****SEREGI JÁNOS**

Kaposvári Egyetem Egészségügyi Centrum Diagnosztikai és Onkoradiológiai Intézet
7400 Kaposvár, Guba S. u. 40. 06-30-221-7440
seregij@t-online.hu

ABSTRACT – Some data for animal breeding opportunities of managements of national parks on several region area

Nowadays the claims of animal breeders are increasing to the green agriculture and ecological animal keeping. The national parks have special ecological, tourism attraction for the rural development and the parks shows special model picture for animal keeping. Generally native animal varieties are kept in a national parks. I examined the big animal unit/hectar in areas for managements of national parks.

Keywords: managements of national parks, ecological animal keeping, capacity of animal breeding, ecological tourism, big animal unit/hectar

BEVEZETÉS

Hazánkban az utóbbi néhány évben megnőtt az igény a növénytermesztés és a környezetvédelem egységének (PONGRÁCZNÉ ÉS MEZEI, 2008; PONGRÁCZNÉ, 2008; PONGRÁCZNÉ ET AL., 2009), valamint a fenntartható mezőgazdaság, a vidékfejlesztés, az ökológiai állattartás megvalósítása iránt. Az ökológiai állattartás általában az őshonos állatfajták tartását jelenti, melyek kialakulásában FUTÓ ET AL. (2009) szerint a környezeti, szociális és kulturális tényezők is szerepet játszanak. A Magyarországon működő Nemzeti Parkok Igazgatóságai (továbbiakban NPI) sajátos állattenyésztésükkel (gazdálkodásukkal) ökológiai modell képet mutathatnak a mezőgazdaság többi szereplőjének. A nemzeti parkok többnyire olyan állatállománnyal rendelkeznek, melyek nem tartoznak közvetlenül a hagyományos mezőgazdasági haszonállatok körébe. Saját állatállományt ma kifejezetten turisztikai, kutatási, természetvédelmi célból tartanak. A célok között szerepel(het) a gazdasági hasznosítás is (termék és alapanyag előállítás). Modellként szolgálnak a legeltetési tartáshoz.

Az értékfenntartó gazdálkodásnak egyik legfontosabb alapköve a tájhoz, a környezetéhez illeszkedő feladatok megtalálása, vagyis olyan földhasználati rendszer kialakítása, amely magából a környezetből, annak adottságaiból és korlátaiból fakad, ahhoz a lehető legjobban illeszkedik (ÁNGYÁN ET AL., 2002). Az ökoturizmus a nemzeti parkok hasznosításának új lehetőségeit teszi lehetővé (ARADI, 1992). Az ökoturizmus fejlesztése, a világörökségi terület bemutatása szorosan összefügg a természeti értékek megőrzésével, a hagyományos földhasználati formák fenntartásával valamint az állatfajok extenzív tartásával (VERESS ET AL., 2000; VERESS, 1987).

A szarvasmarha-tenyésztés szakosodásával kettévált a tej- és húshasznú tehéntartás, jelentősen megváltozott a tömegtakarmányok szerepe és ezzel a legeltetési állattartás helyzete, jelentősége is. Egyre több gazdálkodó ismerte fel a legeltetés fontosságát a juh- és kecsketartók, de a szarvasmarha-tartók körében is (VINCZE, 2008). A juh-, kecske- és húsmarhatartásban nem volt vitatott, hogy azokat legeltetésre kell és lehet alapozni. A tehéntej-termelés esetében évtizedeken keresztül kizárólagos szerepe volt az intenzív tartási- és takarmányozási technológiának. Napjainkban azonban a kis- és közép méretű gazdaságokban ismét növekszik a legeltetési kedv tejelőtehén-tartásban is, magyartarka, holstein-fríz valamint keresztezett állományok esetében egyaránt. A magyar szürkét,

húsmarha fajtákat, bivalyokat és juhokat tartó nemzeti parkok élen járnak a legeltetési állattartásban, példát mutatva a gazdálkodóknak (TASI, 2008).

A legeltetés a kérődző állatok élettanilag legkedvezőbb és leggazdaságosabb takarmányozási módja (BODÓ ET AL, 1986). Kardinális előnynek számít, hogy a megfelelő minőségű legelő egységnyi mennyiségű takarmányában több tápláló- és hatóanyaghoz jut az állat, mintha széna- vagy zöldtakarmány formájában kapná. A legelő fűvében sok az ízanyag, ezért a jószág jó étvággal eszi, rosttartalma a szénáénál kedvezőbb, ezért könnyebben emészthető telített zsírsav, aminosav- és nyomelem összetétele pedig változatosabb, mint a szántóföldi növényeké. A legeltetés során a környezeti hatások (friss levegő, napfény, mozgás) jótékonyan befolyásolják az állati szervezetet, edzettebb lesznek az egyedek (BÖÖ, 2010).

ANYAG ÉS MÓDSZER

Vizsgálataimat a magyarországi Nemzeti Parkok Igazgatóságainak adatai alapján végeztem (Kerekerdő, 2009). A célom az, hogy rámutassak arra: a környezeti adottságok azokon a területeken, amelyeket „központi modellnek” tekinthetünk nincsenek kellően kihasználva. Ezt a kihasználatlanságot másrészt az „állattenyésztési kapacitás” fogalmával kívánom bemutatni.

EREDMÉNYEK ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

„Állattenyésztési kapacitás alatt egy adott gazdaság – földrajzi terület állattartó képességét értem. Az állattenyésztési kapacitás (ÁK) mértéke: **nagyállat egység (NÁ)/terület (ha)**. A hozam mérőszáma a **húsegyenérték (HE)**, ami kilogrammban adja meg az előállított alapanyagok mennyiségét a vizsgált területen tenyésztett – tartott állatok fajától függetlenül, azaz: a tej és tojástermelést is a (HE) fogalom fejezi ki. A HE-ben kifejezett hozam a pénzügyi (jövedelem, költség, stb.) számításokban is felhasználható.

Mindezt alapnak tekintve az állattenyésztési kapacitás általam kifejlesztett fogalmi variációjához tehát a Nemzeti Parkok Igazgatósága adatait használtam fel. Az állattenyésztési kapacitás számításának eredményeit a következő 1-3. táblázatok tükrözik.

Az 1. táblázat szerint a 1. **Kihhasználási % (C oszlop)**: A szántóterületek állattartásra alkalmas minimuma (%-ban), azzal a szubjektív megítéléssel, hogy az egyes NPI-k területén kisebb egységek vagy egyáltalán nem, vagy csak a sajátosságok figyelembevételével szolgál(hat)nak takarmánytermelésre.

2. **Állattartó képesség (E oszlop)**: mértéke az általam önkényesen használt Nagyállat Egység (NÁ), mely 500 kg élősúlyt jelent. Értékét 1,4 és 1,0 NÁ/ha között határoztam meg. Az egyes NPI-oknál természetesen a helyre adaptált természetföldrajzi adottságait is figyelembe vettem.

3. **Az Eltartható maximális állatlétszám mértékét (F oszlop) az állatfajonkénti (H-L oszlop) egyedszámot a 2. pontban leírtak alapján számítottam.**

Szarvasmarha (H oszlop): minden egyedet (kortól, ivartól függetlenül) egy NÁ egységnek tekintek (a meglévő bivaly állományok adatait is ehhez az oszlophoz számítottam).

Sertés (I oszlop): mangalica fajtával, és a környezetvédelmi szempontok legszigorúbb figyelembevételével tartom lehetségesnek a sertéstartást.

Juh (J oszlop): hortobágyi racka, gyimesi racka, cikta, cigája fajtákat vizsgáltam meg.

Baromfi (K oszlop): húshasznosítás szempontjából meghatározó állatfaj is lehet egy-egy az adott térség egyes területein (integrációs lehetőség).

1. táblázat: Néhány Nemzeti Parki Igazgatóság (NPI) állattartásra alkalmas szántóterületének adatai (2009)

Nemzeti Parkok Igazgatóságai (A)	Szántó terület (ha) (B)	Kihasználási (%) (C)	Használható terület (ha) (D)	Állattartó képesség (NÁ/ha)*(E)	Eltartható max. állatlétszám (n) (F)				Összesen (NÁ) (L)
					Állatfaj (G)				
					Szarvasmarha (H)	Sertés (I)	Juh (J)	Baromfi (K)	
1	1.050	60	630	1,4	882	3.528	7.056	202.860	882
2	16.923	50	8.461	1,4	11.846	23.692	47.384	2.724.580	11.846
3	8.126	60	4.876	1,1	6.826	27.304	54.608	1.569.980	6.826
4	17.097	50	8.548	1,0	8.548	34.194	68.388	1.966.040	8.548
5	18.118	50	9.059	1,0	9.059	36.236	72.472	2.083.570	9.059
6	12.647	50	6.323	1,0	6.323	25.294	50.588	1.454.290	6.323

Nemzeti parkok jelmagyarázat: 1. Aggteleki, 2. Bükki, 3. Duna-Ipoly, 4. Hortobágyi, 5. Kiskunsági, 6. Körös-Maros

Forrás: Kerekerdő (2009)

A gyepterületek hasznosítása alapvetően környezetvédelmi kérdés, annak feltételei határozzák meg az egyes fajok legeltetését, de a rét- és legelő gazdálkodást is. A 2. táblázatban jól látható, hogy a **kihasználási % (C oszlop):** mértékét szándékosan alulbecsülten (65 és 40 %) között adom meg, tekintettel az adott NPI gazdaságföldrajzi és egyéb (csapadék) adottságaira.

Az állattartó képesség (E oszlop): mértékét (0,65-0,2 NÁ/ha) alacsony szinten veszem alapul, főleg a Hortobágyi és a Kiskunsági NPI-nél: 0,2 NÁ/ha.

Az összesen (L oszlop), illetve állatfajonként (H-K oszlopok) egyedszámainál (n) tudatosan nem veszem figyelembe azt a tényt, hogy nincsenek mindenhol nagy, összefüggő legelőterületek. Véleményem szerint ezt a hátrányt kisebb nyáj-egységekkel, illetve integrációval meg lehet oldani.

2. táblázat: Néhány Nemzeti Parki Igazgatóság (NPI) állattartásra alkalmas gyepterületének adatai (2009)

Nemzeti Parkok Igazgatóságai (A)	Szántó terület (ha) (B)	Kihasználási (%) (C)	Használható terület (ha) (D)	Állattartó képesség (NÁ/ha)*(E)	Eltartható max. állatlétszám (n) (F)				Összesen (NÁ) (L)
					Állatfaj (G)				
					Szarvasmarha (H)	Sertés (I)	Juh (J)	Baromfi (K)	
1	2.740	60	1.644	0,6	986	1.972	3.944	226.780	986
2	34.130	50	17.065	0,4	6.826	13.652	27.304	1.569.980	6.826
3	16.476	60	9.886	0,6	5.931	23.725	47.450	1.364.130	5.931
4	74.155	40	29.662	0,2	5.932	23.729	47.459	1.364.360	5.932
5	33.756	50	16.878	0,2	3.376	13.502	27.004	776.480	3.376
6	25.388	45	11.424	0,25	2.856	11.424	22.849	656.880	2.856

Nemzeti parkok jelmagyarázat: 1. Aggteleki, 2. Bükki, 3. Duna-Ipoly, 4. Hortobágyi, 5. Kiskunsági, 6. Körös-Maros

Forrás: www.kerekerdo.org (2009)

A 3. táblázat adatai fajonként adják meg azt az állatlétszámot, ami a minimális feltételekkel az adott NPI-k területén tartható. **A realizálás mértéke, % (a. oszlop – rész**

fajonként): olyan arányt veszek figyelembe, ami a **területi kihasználási % (c oszlop, 1-2. táblázat)** mértékét tovább csökkenti, így tehát „túlbecsült érték”. Így a javasolt létszámot mindenképpen megvalósíthatónak tartom, de azt emelni (is) lehet.

A faji megoszlás, % a b. oszloprész. Figyelembe vettem a már említett tényezőket (gazdaság földrajzi fekvését, éghajlatát, klímáját, de a régió sajátosságait is. (A kérődzőknél (szarvasmarha, juh) nem számolok külön a bivaly szerepével, bár azt is fontosnak tartom.)

Az eddigi feldolgozott terület (Dunántúltól a keletre eső régiók) adatai tanulságosak. További vizsgálatokat folytatok a dunántúli NPI-k állattenyésztési lehetőségeinek felméréséhez, a hozamok megbecsléséhez (húseyenérték).

3. táblázat: Néhány Nemzeti Parki Igazgatóság (NPI) állattartó képességének létszámadatai (2009)

Nemzeti Park Igazgatóságok (A)	A realizálás mértéke (%) (a), a javasolt faji megoszlás aránya (%) (b), alapján a minimálisan tartható egyedek száma fajonként (n) (c) (B)											
	Szarvasmarha (C)			Sertés (D)			Juh (E)			Baromfi (F)		
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c
1	60	40	448	60	20	448	60	35	3.850	60	5	21.482
2	40	30	2.240	40	20	5.974	40	35	20.910	40	15	257.673
3	60	40	3.062	60	20	6.123	60	35	21.432	60	5	616.163
4	50	50	3.620	50	10	2.896	50	35	20.273	50	5	83.260
5	50	50	3.108	50	15	3.730	50	30	14.922	50	5	71.501
6	60	40	2.203	60	20	4.406	60	30	13.218	60	10	126.670

Nemzeti parkok jelmagyarazát: 1. Aggteleki, 2. Bükk, 3. Duna-Ipoly, 4. Hortobágyi, 5. Kiskunsági, 6.

Körös-Maros

Forrás: saját adatok

IRODALOMJEGYZÉK

- Aradi Cs. (1992) Ökológiai szempontok megjelenése a táj- és természetvédelemben. A Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Kiadványai A Lippay János tudományos ülésszak előadásai és poszterei. Budapest, 1992. 11-15.
- Ángyán J., Podmaniczki L., Ónodi G., Skutai J. (2002): A Nemzeti Agrárkörnyezetvédelmi Program. A Falu. Agroinform Kiadóház, Budapest. XVIII.2. 21-31.
- Bodó I. - Dunka B. - Karle G. - Szekeres G. (1986) The fur production of the native Racka breed. 37th Annual Meeting of the EAP, IV International Karakul Symposium, Budapest 101-107.
- Böő I. (2010): A juh és a legelő. Agrárágazat. 24-26.
- Futó Z. - Pongráczné B. Á. - Csorbai A. - Seregi J. - Bogdan A. - Ipate J. - Toba G. - Matiuti M. (2009): Hagyományos állatfajták, mint a hatékony termelés és az agribiodiverzitás megőrzésének tényezői. LI. Georgikon Napok. Keszthely. ISBN 978-963-9639-34-8. 320-327.
- Kerekerdő (2009): www.kerekerdo.org. 2009.12.22.
- Pongráczné B. Á. - Mezei Z. (2008): Környezetkímélő agrotechnikák alkalmazása a búzatermesztésben. XIV. Nemzetközi környezetvédelmi és vidékfejlesztési diákkonferencia. Szolnoki Főiskola, Mezőtúr. 95p.

- Pongráczné B. Á. (2008): A minőségi őszi búza termesztés környezetkímélő agrotechnikai szintjei. Szolnoki Főiskola Műszaki és Mezőgazdasági Fakultás, Mezőtúr. VI. Alföldi Tudományos Tájégzdálkodási Napok. Mezőtúr. ISBN 978-963-87874-1-5. 364-368p.
- Pongráczné B. Á. - Paszternák F. – Véha A. – Győri Z. (2009): Környezettudatos agrotechnikák alkalmazása az őszi búzatermesztésben. II. Nemzetközi Gazdaságtudományi Konferencia. Kaposvár. ISBN 978-963-9821-07-1. 6pp.
- Tasi J. (2008): A legelők felkészítése a legeltetési időnyre, a fontosabb mérgező növények. Agrárágazat. 14.
- Veress L. (1987) International trends in sheep and goat breeding. 66. FAO Anim. Prod. and Health paper. Rome, 249 - 253.
- Veress I., Aradi Cs., Dunka B. (2000): A Hortobágy hasznosítása. Magyar Tudomány. Magyar Tudományos Akadémiai Kiadója, Budapest.
- Vincze J. (2008): Az Észak-magyarországi régió gyepre alapozott állattenyésztésének fejlesztési lehetőségei és irányai. Doktori (PhD) értekezés. Nyugat-magyarországi Egyetem, Mosonmagyaróvár.